

26. Там само. - С. 257.
 27. Гермайзе О. Україна та Дін у XVII ст. / О. Гермайзе // Записки Київського інституту народної освіти. - К., 1928. - Кн. 2. - С. 154.
 28. Воссоєдинение Украины с Россией : документи и материалы в 3-х тт. - М. : Изд-во Акад. наук СССР, 1953. - Т. 1. - С. 292.
 29. Абаза К. Казаки. Донцы, уральцы, кубанцы, терки / К. Абаза. - СПб., 1894.
 30. Там само. - С. 7.
 31. Жукович П. Сеймовая борьба православного западно-русского дворянства с церковной унией / П. Жукович. - СПб., 1904. - Вып. 2. - С. 82.
 32. Там само. - С.9 б.
 33. Быкадоров В. Былое Дона / В. Быкадоров. - СПб., 1908.
 34. Там само. - С. 106.
 35. Там само. - С. 110.
 36. Савельев Е. П. Типы донских казаков и особенности их говора / Е. П. Савельев - Новочеркасск, 1908. - С. 112.
 37. Там само. - С. 120.
 38. Томашівський С. Межи Пилявцями і Зборовом / С. Томашівський // Жерела до історії України-Руси. - Львів, 1913. - Т. 6. - С. 3-67.
 39. Там само. - С. 34.
 40. Там само.
 41. Любавский М. Наступление на степь / М. Любавский. - М., 1915.
 42. Там само. - С. 27.
 43. Брехуненко В. А. Стосунки українського козацтва з Доном / В. А. Брехуненко. - К. : Зап, 1998. - 328 с.

K. Gira

HISTORIOGRAPHY QUESTION RELATIONSHIP ZAPOROZH AND DON COSSACKS (THE END OF XV - BEGINNING OF XVIII C.) AT THE TURN OF XIX-XX CENTURIES

In the given article the author using material of historiographic sources views the development of historiography of Ukrainian-Don correlations (the end of XVth - the beginning of XVIIIth cent.) from the end of XIX till the beginning of XX c. This article has been depicted on the base of the complex analysis of the works by Ukrainian and Russian authors from the end of XIX th till the beginning of the XX th cent. The main aspects of research of this problem in the Russian and Ukrainian historiography have been depicted. The peculiarities of showing of the correlations between Zaporozh and Don Cossacks in historical literature have been analysed, the contribution of different authors at the investigations of the given problem has been shown. Author has depicted the results of investigations of the correlations between Zaporozh and Don Cossacks on the given period of development of historiography.

Key words: Zaporozh and Don Cossacks, the historiography, historiographic sources.

© К. Гіря

Надійшла до редакції 30.04.2012

УДК 94 (438)

СХІДНИЙ НАПРЯМОК У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

ВОЛОДИМИР КОМАР,

доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії слов'ян

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Розкрито процес формування східної політики Польщі в період середньовіччя, метою якої було приєднання українських, литовських і білоруських земель. Показано ідеологічне підґрунтя цієї політики, проаналізовано законодавчі акти та угоди, які допомагали її реалізувати. Автор доходить висновку, що в боротьбі з Росією за гегемонію в Східній Європі Річ Посполита не витримала конкуренції, однак Ягайлонська традиція живила уяву наступних поколінь польських патріотів і стала дороговказом у зовнішній політиці відродженої Польщі в період між двома світовими війнами.

Ключові слова: федералізм, сарматизм, Ягайлони, Ягайлонська ідея, Гадяцька унія.

Постановка проблеми та стан її вивчення. Польська історична традиція виділяє дві основні парадигми зовнішньої політики, названі відповідно до двох головних правлячих династій середньовіччя - П'ястівську і Ягайлонську. Польща П'ястівська -

національна держава однієї польської нації. Польща Ягайлонська - багатонаціональна федеративна держава з домінуванням польської нації [1, к. 139]. Перша виступала за встановлення активних відносин із Німеччиною, незалежно від того, чи були ці

стосунки добросусідськими, чи конфронтаційними. Друга, навпаки, свій вектор зовнішньої політики спрямовувала на схід. Це ідеологія "підкорення Сходу" і створення багатонаціональної держави із центром у Варшаві.

У польському політичному дискурсі термін "Схід" (*Wschód*) традиційно використовується щодо найближчих східних сусідів Польщі - територій, що входили до складу Речі Посполитої. Слід зауважити, що існувала різниця між цим "Сходом" і тим, що позначався терміном Орієнт, коли йшлося про екзотичні східні країни, які безпосередньо не межували з Польщею і в Європі традиційно вважаються Сходом.

До ідейної спадщини Ягайлонів зверталися польські політики та історики протягом ХХ ст. Про вплив ягайлонських традицій і їх нездійсненого продовження - Гадяцької унії - писав Богуслав Медзінський - одна з найбільш довірених осіб будівничого міжвоєнної Польщі - Юзефа Пілсудського [2, s. 9-10]. Подібної думки дотримувалися інші прихильники його політики. Вони вважали, що в добу Речі Посполитої польська великодержавність розбудовувалася у формі унії з найближчими народами, а Україна з Польщею була пов'язана історичними узами спільної боротьби проти турецько-татарської агресії [3, s. 210, 216]. Водночас вони вказували на помилки польської політики, яка розвивалася в інтересах так званих "крулевят", що віддали Україну під владу Москви. Історик доби ПНР С. Мікуліч також зосередив свою увагу на спробах Ю. Пілсудського повернутися до ідеї Гадяцької унії 1658 р., за якою Князівство Руське ставало рівноправним членом польсько-литовської Речі Посполитої з визнанням громадянських прав православного посполитого населення [4, s. 16]. Розкриваючи перебіг подій підписання Гадяцької унії 1658 р., сучасний польський історик Я. Качмарчик висловив переконання, що саме Гадяцька унія "живила федераційну уяву пілсудчиків" [5, s. 149].

Мета статті - дослідити процес формування східної політики Польщі в період правління П'ястівської та Ягайлонської династій, з'ясувавши, таким чином, стрижневі моменти польсько-українських відносин.

Виклад основного матеріалу. Ягайлонська (Ягеллонська) традиція - це ідеологія Великої Польщі, яка би включала в себе литовські, білоруські й українські землі. Дилема між цими двома варіантами зовнішньої політики була й залишається актуальною для поляків до цих пір. Ягайлонська лінія польської політики мала певну перевагу перед П'ястівською ідеєю тому, що ввібрала в себе набагато сильнішу традицію польської католицької думки, а також, як вважалося, була привабливою для литовців, білорусів та українців [6, s. 2].

Поділ польської зовнішньої політики на "п'ястівську" і "ягайлонську" виглядає доволі умовним, оскільки в політиці, як і в житті, не буває абсолютно білих або чорних кольорів. Східний напрямок зовнішньої політики польської держави був започаткований правителями з династії П'ястів. Відомі походи на Київ Болеслава I Хороброго (992-1025) у 1018 р. Політику зближення з Литвою проводив Владислав Локетек (1306-1333). Проте лише Казимир III Великий (1333-1370) може по праву вважатися засновником нової східної політики Польщі. Він, останній представник цієї династії, у протистоянні з Угорщиною і Литвою зумів приєднати до польського королівства Галицько-Волинську державу [7, s. 121-123]. Однак "Великим" він став називатися не лише за

це, а також за вдалі реформи, у результаті яких утвердив польську присутність у Галичині. Збудовану Данилом Галицьким фортецю Львів він перетворив на адміністративний центр провінції.

Казимир III Великий не лише на третину розширив кордони польського королівства, але й на основі релігійної толерантності зумів створити умови для мирного співжиття польського й руського (українського) етносів. Задля цього він виступив оборонцем православ'я в руських землях і сприяв створенню автономної Галицької митрополії [8, s. 6-7]. Саме ці риси в політиці найславнішого польського короля особливо підкреслював В. Бончковський - талановитий польський публіцист й активний діяч міжвоєнного прометеївського руху. Його висновки опиралися також на дослідження видатного українського історика Михайла Грушевського, якого важко було звинуватити в пропольських симпатіях: "...Казимир старався жити можливо в згоді з руськими елементами Галичини, не дражнити й не зражати їх безпотрібно...", а "...здержливість Казимира в церковних справах може служити показником його відносин до Руського елемента взагалі" [9, s. 61]. Однак окремі цитати з "Історії України-Руси", які використав В. Бончковський, не зовсім відображають погляди М. Грушевського на політику короля Казимира III у Галичині. Український історик звертав увагу також і на те, що Казимир Великий "...проводив свою політику під гаслом: "Галичина для Польщі", старався якнайміцніше пов'язати її з Польщею, інтегрувати в її соціальну структуру польські й німецькі елементи та перетворити цю українську землю в польську провінцію" [9, s. 61, 103]. Оцінюючи з висоти сьогодення політику далекоглядного польського короля, можна зауважити, що це були перші відомі нам спроби перетворити українську Галичину в етнічно польський край шляхом колонізації її іноземним елементом та державної асиміляції українців.

Схожою була політика польських правителів стосовно Великого Князівства Литовського (ВКЛ). Укладення персональної Кревської унії 1385 р. можна розцінити як спробу мирної експансії Польщі на схід з метою інкорпорації литовських, білоруських і решти українських земель [10, s. 73]. Владислав Ягайло, який став польським королем у 1386 р., виступив рішучим оборонцем федераційного характеру польсько-литовсько-руських зв'язків. Ця політика була також привабливою для руської шляхти, яка дістала змогу розширити свої політичні права нарівні з польською. Тобто процес емансипації на рівні еліт створював видимість рівноправності й співпраці народів. Польський історик М. Бобжинський піддавав сумніву "благі наміри" федераційної політики Ягайлонів, які на його думку, відкривали дорогу для поширення "польського цивілізаційного впливу" на народи Великого Князівства Литовського [11, s. 267]. Починаючи з ягайлонських часів, ідея федераційного устрою держави постійно супроводжувала прихильників східного напрямку зовнішньої політики Польщі.

У правлячих колах Польщі цього часу вважалося, що Литва за рівнем цивілізованості є нижчою від Польщі, а тому мусить стати об'єктом польської культурної й економічної експансії. Або, принаймі, для розширення польського впливу у ВКЛ можна вигідно використати внутрішні протиріччя між литовцями, українцями й білорусами, а в зовнішній політиці спрямувати їхні зусилля на захист від монголо-татар [6, s. 2]. Хоча Ягайло в середовищі поль-

ських можновладців вважався обмеженою людиною і був, більш за все, маріонеткою в їхніх руках, однак справедливо визнавався його військовий хист. Його навички в практичній військовій діяльності повною мірою проявилися в боротьбі з Тевтонським орденом, апогеєм чого стала знаменита перемога об'єднаних слов'янських сил під Грюнвальдом у 1410 р. Незважаючи на це, Ягайлоні не користувалися авторитетом у Польщі, бо не дотримувалися польської політичної традиції (П'ястівської) і вважалися представниками відсталого "східного" способу мислення.

Зате від Ягайлонів бере початок унійна консолідація литовців, українців і білорусів, оскільки саме вони утвердили пріоритет східного напрямку польської зовнішньої політики. Історичні обставини зумовили створення ще одного історичного міфу, який також був закладений у підмурівок польської прометеївської ідеї. Уже в 1401 р. Ягайло і Вітовт, готуючись до спільних військових дій проти хрестоносців, повторно підтвердили угоду про унію Великого Князівства Литовського з Польщею [12, с. 94].

Ідейні мотиви, які відповідали політиці перших Ягайлонів, знайшли найповніше відображення в тексті Городельської унії 1413 р., де декларувалося поєднання польських поколінь, родів, гербів і клейнодів зі всією шляхтою та боярством литовських земель. Завдяки цьому польська королівська влада намагалася відділити литовське боярство від руського і з католицької литовської аристократії створити активних поборників своєї політики [9, с. 152]. Зрозуміло, що під прикриттям ідеї союзу відбувалася прихована експансія, яка здійснювалася завдяки активності польської шляхти - рушійної сили польської колонізації, що була прямо зацікавлена в здобутті земельних наділів, яких так бракувало в тогочасній Польщі й Західній Європі. Тому опозиція польській колонізації, що сформувалася під керівництвом двоюрідного брата Ягайла - князя Вітовта, поставила під сумнів реалізацію умов Кревської унії.

Необхідність утворення Речі Посполитої в XVI ст. була продиктована насамперед геополітичним становищем польських земель. Перебуваючи в постійному оточенні з боку "німецької" й "московської" стихій, польські правителі не мали вибору, окрім як боротися за статус великодержавного імперського існування. Процес, що розпочався в 1385 р. у м. Крево, остаточно утвердився лише за умов підписання Люблінської унії 1569 р. Об'єднавши у своїх кордонах польські, литовські, українські й білоруські землі, Річ Посполита більш як на два століття забезпечила собі політичну, економічну й культурну першість у Європі. Незважаючи на федеративний устрій Речі Посполитої й офіційний паритет у державі Королівства Польського, Пруссії та Великого Князівства Литовського, польська шляхта зуміла утвердити свою домінацію в суспільно-політичному житті держави.

Ягайлонська ідея як політична система була заснована на умовах союзних договорів і добровільного приєднання до Польщі сусідніх територій - від Карпат до Балтики. Утворена шляхом унії, Річ Посполита базувалася на таких засадах: союзний устрій (Корона - Литва), а в його рамках автономія окремих складових частин, адміністрація складалася з місцевих громадян, передбачалася мовна й релігійна толерантність, розвиток демократичних свобод, узгодження державного патріотизму з локальним і локально-національним. Вплив Ягайлонської ідеї на формування зовнішньої політики Речі Посполитої був

безумовним. Метою було створення на сході Європи союзу держав, здатних стримати наступ так званого "варварського степу" [13, с. 19].

Експансія Польщі на Україну не була такою мирною, як на Литву. Сам процес шляхетського осадництва на Поділлі супроводжувався насиллям, яке глибоко запало в душу українцям. В'ячеслав Липинський у біографії Михайла Кричевського висвітлив цю сторінку польсько-українських відносин. Якщо Ягайлонська ідея щодо литовців мала передусім характер приязні, то щодо українців вона набирила рис розбою [14, с. 212]. У Ягайлонській традиції не залишалось місця для Русі як для рівноправного політичного партнера. На практиці це означало ліквідацію руської автономії, що існувала в нечисленних князівствах та асиміляцію української шляхти й селян.

Події Визвольної війни 1648-1657 рр. під проводом гетьмана Богдана Хмельницького змусили польську правлячу еліту визнати політичні права (руського) українського народу в Речі Посполитій. Обережною спробою узгодження польсько-українських антагонізмів у контексті Ягайлонської ідеї стала Гадяцька угода 16 вересня 1658 р. Її остаточний текст із внесеними у Варшаві численними поправками 22 травня 1659 р. ратифікував Сейм, а 10 червня 1659 р. король Ян Казимир (1648-1668) присягнув на вірність угоді, що означало її остаточне ухвалення на найвищому державному рівні. Як твердить польський історик Януш Качмарчик, Річ Посполита трьох народів фактично відбулася, а її складовими стали: Королівство Польське, Велике Князівство Литовське й Велике Князівство Руське [5, с. 29]. Наслідком польсько-українсько-литовської угоди була перемога козацького війська на чолі з гетьманом Іваном Виговським над армією московських воєвод 8 серпня 1659 р. під Конотопом. Але незважаючи на це, козаки й селяни на той час ще не встигли зневіритися в московській політиці в Україні й не цілковито довіряли польським обіцянкам, що фактично перекреслило плани втілення угоди в життя.

Ідея Гадяцької унії відродилася в часи правління короля Яна III Собеського (1674-1696). Річ Посполита ще не встигла отямитися від воєн зі Швецією й Московським царством, як Туреччина регулярно, протягом 30 років продовжувала нападати на її землі. Саме в цей період почав функціонувати міф триалістичної Речі Посполитої: польського, литовського й руського (українського) народів. Уже в 1674 р. у Варшаві переважали погляди, що втілення в життя статей Гадяцької унії може спонукати запорізьких козаків підтримати Річ Посполиту силою зброї.

Занепад Османської імперії наприкінці XVII ст. й одночасне піднесення Московського царства спрямували польську східну політику до співпраці з народами, які терпіли під його гнітом, у тому числі й з українцями. Ягайлонська ідея в цей період набуває нового прочитання. До піонерів цієї концепції, без сумніву, належить польський король Станіслав Лещинський (1704-1709), гетьман Лівобережної України Іван Мазепа (1687-1709), його спадкоємець і генеральний писар, а також гетьман у вигнанні Пилип Орлик (1672-1742). Уже тоді вони зрозуміли важливість і реальність справи спільної боротьби проти московської загрози. Перші контакти між гетьманом І. Мазепою, представниками польського короля С. Лещинського та шведського короля Карла XII Густава (1697-1718) відбулися в 1705 р. [15, с. 39]. Український гетьман і польський король роз-

глядали варіант утворення союзної держави у випадку перемоги Швеції в Північній війні 1700-1721 рр. Відомо, що в переговорах зі С. Лещинським гетьман І. Мазепа зобов'язався приєднати до антимосковської коаліції запорожців, білгородських (слобідських) і донських козаків, які також були незадоволені московською владою тому, що цар поступово позбавляв їх давніх привілеїв. До цього союзу мала приєднатися орда калмицького хана Аюка. Перемовини між зацікавленими сторонами продовжувалися аж до 1709 р. Однак перемога військ Петра I під Полтавою над шведськими військами зупинила подальше формування антимосковської коаліції.

Незважаючи на це, ідея польсько-українського військового союзу мала своє продовження. Пилип Орлик, опинившись у вигнанні, боровся за створення антиросійського фронту народів: Гетьманщини й Запорозької Січі, Польщі, Швеції, Туреччини, кримських, астраханських, казанських татар, донських козаків, ногайських та інших орд [16, s. 18]. Спільним інтересом для всіх зацікавлених сторін був антимосковський характер угоди.

Генерал-лейтенант французької армії Григорій Орлик поділяв погляди свого хрещеного батька - гетьмана І. Мазепа й свого батька - П. Орлика. Він був дипломатом і розвідником, став французьким графом, водночас фактично очолював українську політичну еміграцію. Використовуючи будь-яку сприятливу нагоду, він переконував європейських правителів у необхідності боротьби з імперськими посяганнями Росії, які в середині XVIII ст. уже стали реальністю щодо території Речі Посполитої, а також земель Війська Запорозького. До антиросійської коаліції він намагався залучити козаків, ногайські племена, гірські народи Дагестану, калмиків і навіть Персію, яка на той час відчувала загрозу з боку Росії. Відома його різка й категорична характеристика російського імперіалізму: "Франція і вся Європа недооцінює значення московської експансії, адже це є головний чинник, який може знищити всю європейську систему" [17, s. 125-126]. Пророчі слова видатного українця виявилися почутими лише в Пруссії, яка, побоюючись близького російського "сусідства", виступила ініціатором першого поділу Речі Посполитої 1772 р.

У 1795 р. розпочався період бездержавного існування Польщі, що була поділена між "трьома чорними орлами" - Росією, Австрією та Пруссією. Після краху Речі Посполитої поляки пережили велике потрясіння, але й одночасно великий духовно-патріотичний підйом, що особливо проявився в еміграції у Франції. У цей період прометеїзм став ідеєю бунту проти іноземних поневолювачів. Польща, як титан Прометей, повстала проти несправедливості й закликала до національно-визвольної боротьби народи, які перебували під гнітом Російської імперії. У польській політичній думці вперше ці ідеї прозвучали у книзі Юзефа Павліковського, виданій у 1800 р. Як ідеолог повстання під проводом Т. Костюшка 1794 р., він уважав, що одним зі шляхів відродження незалежної Польщі було б пробудження відцентрових тенденцій народів царської Росії, а передусім козацтва й України [18, s. 11].

Передвісником польського месіанізму, що прозвучав повною силою у творах А. Міцкевича, стала ідея про Польщу - "Християнський мур" Європи - і поляків, її оборонців перед загрозою зі Сходу, що став елементом сарматської ідеології польської шляхти доби бароко [19, с. 78]. У його творах Польща

виступала з'єднуючою ланкою двох світів і непереможним кордоном - "Християнським муром" усього тогочасного світу [20, s. 53]. Лише з появою Московського царства ідея Польщі як першого бастиону в обороні християнства помалу перетворювалася на фікцію. Остаточно вона зазнала поразки в часи втраченої незалежності Речі Посполитої.

Висновки

Таким чином, за правління династії Ягайлонів східний напрямок став визначальним у зовнішній політиці Речі Посполитої. Метою польської східної політики було створення Великої Польщі із центром у Варшаві за рахунок приєднання українських, литовських і білоруських земель. У боротьбі з Росією за гегемонію в Східній Європі Річ Посполита не витримала конкуренції, однак Ягайлонська традиція живила уяву наступних поколінь польських патріотів і стала дороговказом у зовнішній політиці відродженої Польщі в період між двома світовими війнами.

У контексті досліджуваної проблеми перспективним є дослідження ідеї Гадяцької унії 1658 р. у політиці Речі Посполитої.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Biblioteka Polska w Paryżu, Oddział Rękopisów, Zespół - Akta Aleksandra Kawałkowskiego, sygn. 1183 (A. Kawałkowski. Przyczyny klęski (1964 r)).
2. Miedziński B. Polityka wschodnia Piłsudskiego / B. Miedziński // Zeszyty Historyczne. - Paryż, 1975. - Z. 31. - S. 9-24.
3. Krymski T. Racja stanu Polski na Wschodzie / T. Krymski, E. Wiśniowski // Pod znakiem odpowiedzialności i pracy. Dzisiejsze wieczory / [pod redakcją A. Skwarczyńskiego]. - Warszawa, 1933. - S. 208-226.
4. Mikulicz S. Prometeizm w polityce II Rzeczypospolitej / S. Mikulicz. - Warszawa, 1971. - 314 s.
5. Kaczmarczyk J. Rzeczpospolita Troiga Narodów. Mit czy rzeczywistość. Uгода Gadziacka - teoria i praktyka / J. Kaczmarczyk. - Kraków, 2007. - 349 s.
6. Niewiadomski S. Unia z Litwą / S. Niewiadomski // Prosto z mostu. - 1939. - 1 stycznia. - № 1. - S. 2.
7. Дейвіс Н. Боже ігрище: історія Польщі / Н. Дейвіс; [пер. з англ. П. Тарашук]. - К., 2008. - 1018 с.
8. Bączkowski W. U źródeł polskiej idei federacyjnej / W. Bączkowski. - Jerozolima, 1945. - 226 s.
9. Грушевський М. С. Історія України-Руси: в 11 т., 12 кн. / М. С. Грушевський; [редкол.: П. С. Сохань та ін.]. - К., 1991. - Т. 4. - 1993. - 544 с.
10. Łowmiański H. Wcelenie Litwy do Polski w 1386 r. / H. Łowmiański // Ateneum Wileńskie. Czasopismo naukowe poświęcone badaniom przeszłości ziem W. X. (Wielkiego Księstwa) Litewskiego. - Wilno, 1937. - Rocznik XII. - S. 73.
11. Bobrzyński M. Dzieje Polski w zarysie / M. Bobrzyński. - T. 1. -Wyd. 5. - Jerozolima, 1943. - 536 s.
12. Яковенко Н. Вступ до історії / Н. Яковенко. - К., 2007. - 375 с.
13. Kamieniecki W. Ponad zgietkiem walk narodowościowych. Idea Jagiellońska / W. Kamieniecki. - Warszawa, 1929. - 28 s.
14. Lipiński W. Stanisław Michał Krzyczewski. Z dziejów walki szlachty polskiej w szeregach powstańców pod wodzą Bohdana Chmielnickiego / W. Lipiński. - Kraków, 1912. - 635 s.
15. Крупницький Б. Історіознавчі проблеми історії України: [зб. статей] / Б. Крупницький. - Мюнхен, 1959. - 228 с.
16. Głębocki H. Kresy imperium. Skice i materiały do dziejów polityki Rosji wobec jej peryferii (XVIII-XXI wiek) / H. Głębocki. - Kraków, 2006. - 568 s.
17. Charszkiewicz E. Przebudowa Wschodu Europy. Materiały do polityki wschodniej Józefa Piłsudskiego w latach 1893-1921 / E. Charszkiewicz // Niepodległość. Pismo poświęcone najnowszym dziejom Polski. - Londyn, 1955. - T. 5 (po wznowieniu). - S.125-167.

18. Bartoszewicz H. Roman Knoll wobec sprawy niepodległości Ukrainy 1917-1921. Z dziejów prometeizmu polskiego / H. Bartoszewicz // Polska i jej wschodni sąsiedzi / [pod redakcją A. Andrusiewicza]. - Rzeszów, 2005. - Т. 6. - S. 11-30.

19. Лескинен М. В. Мифы и образы сарматизма. Истоки национальной идеологии Речи Посполитой / М. В. Лескинен. - М., 2002. - 178 с.

20. Bączkowski W. Grunwald czy Piławce? / W. Bączkowski. - Warszawa, 1938. - 208 s.

V. Komar

EASTERN DIRECTION IN RZECZPOSPOLITA'S FOREIGN POLICY

The article deals with formation of Poland's eastern policy during the Middle Ages, the aim of which was to join the Ukrainian, Lithuanian, and Byelorussian lands.

Key words: federalism, Sarmatism, Jagiellon dynasty, Jagiellonian idea, the Treaty of Hadiach.

© В. Комар

Надійшла до редакції 26.04.2012

УДК 355.1+351.861](477)"1991-92"

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАНОВЛЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ 1991-1992 рр. (ЗА АРХІВНИМИ МАТЕРІАЛАМИ ДЕРЖАВНОГО ГАЛУЗЕВОГО АРХІВУ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ)

БОГДАН ЛЕВИК,

кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник
Національного університету "Львівська політехніка"

У статті проаналізовано перші два роки створення Збройних сил України та безпосередню участь у цьому процесі Президента, Верховної Ради та Міністерства оборони України, українських офіцерів-патріотів. Наведено конкретні факти боротьби за становлення національної армії незалежної України.

Ключові слова: Збройні сили України, національна армія, Міністерство оборони України.

Постановка проблеми та стан її вивчення. Дослідження військової історії незалежних держав на пострадянському просторі має виняткове значення для характеристики їх боротьби за державну незалежність. За радянський період національні військові формування практично не досліджувались. Відновлення незалежності поставило нові завдання перед військовими істориками.

Збройні сили будь-якої держави - основа військової безпеки, яка є наріжним каменем національної безпеки; основним завданням останньої є захист національних інтересів у геополітичному просторі. Історичний досвід переконливо свідчить: хто не годує своєї армії, той годує чужу.

Ще історія вчить, що мирні ініціативи ефективні лише тоді, коли вони підкріплюються військовою силою. Збройні сили завжди були вирішальним фактором існування держави. Військова потуга незалежної України вже 21 рік знаходиться в постійних змінах, трансформаціях та реформуванні. Стан ук-

раїнського війська досліджували українські вчені В. Горбулін, А. Гриценко, Г. Перепелиця, А. Бірюченко, В. Богданович, О. Палій, М. Пендюра, Г. Ситник, О. Бодрук, Д. Бондаренко, А. Іващенко, А. Невольниченко, В. Шевченко, Є. Шелест, М. Шпура, Ю. Бодрик, О. Литвиненко, О. Кузьмук, О. Затинайко, В. Собков, В. Шкідченко та ін.

Досить інтенсивно формується російська школа істориків армій пострадянських країн. Серед її представників слід назвати К. Арцибасова, М. Арбатова, Б. Божедомова, А. Краснова, Є. Рогова, В. Семенова, Л. Фітуні; учених-істориків Інституту військової історії МО РФ під керівництвом В. Золотарьова, спеціалістів Центру військово-стратегічних досліджень ГШ ЗС РФ, Інституту політичного та військового аналізу Росії Ю. Морозова, В. Глушкова, О. Шаравіна, дослідників військових конфліктів В. Баринькіна, Д. Гордієнка, С. Шинєва. Правила військової безпеки й оборони досліджуються російськими вченими В. Борисовим, П. Івановим, В. Васютовим-